

David Pratt

TEOZÓFIA ÉS AZ ÉLET RENDSZERSZEMLÉLETE

<http://davidpratt.info/capra.htm>

Fordította: Dr Pável Iván, 2010.

Míg a mechanisztikus tudomány szemlélet arra koncentrál, hogy a dolgokat alapvető anyagi blokkokra redukálja, a mostanában felbukkanó holisztikus elképzelés felismeri, hogy a rendszerek integrált egészek, amelyek alkotórészeit nem lehet kisebb egységekre lebontani. Két alapvető tétele az élet ilyen jellegű rendszerszemléletének, hogy minden jelenség egymással és mindennel összefügg, és a valóság lényegében dinamikus természete. Úgy tűnik, hogy ezek az elméletek harmonizálnak a teozófia tanításaival, de a rendszerelmélet mélyebb analízise, ahogy ez Fritjof Capra: *The Turning Point (A fordulópont)* (1) című művében összefoglalva megtalálható, felfed jelentős számú, alapvető különbséget.

A rendszerelmélet nem fogadja el sem az evolúció véletlenszerűségének hagyományos tudományos elméletét, sem a nyugati vallásos meggyőződést az isteni teremtő által kialakított és működtetett univerzumból. Az evolúció alapvetően nyitott és határozatlan, ok és cél nélküli, mégis a fejlődés felismerhető mintázatával. Feltételezi, hogy az esélyek hullámzanak, így a rendszer egy bizonyos időpillanatban bizonytalanná válik. Amikor ez megközelíti a kritikus pontot, saját maga „elhatározza” (2), hogy milyen utat választ, és ez a döntés alakítja ki az evolúció irányát. Capra az evolúciós folyamatot nem a vakszerencse termékének látja, hanem a kialakuló rend és a komplexitás együttesének, amely hasonlít a tanulási folyamathoz, magában foglalva a környezettől való függetlenséget és a választás szabadságát is. Mégis Capra adós marad azzal, hogy megmagyarázza, hogyan képes a feltételezhetően közömbös anyag „elhatározni”, „dönteni” és „tanulni”. Ez a tanítás, amely szerint az evolúció céltalan és véletlenszerű, de mégis felmutat egy bizonyos fajta felismerhető sémát, hasonlatosan a biológus Lyall Watson meggyőződéséhez, amely szerint az evolúciót a véletlen kormányozza, de ennek a „véletlennek megvan a saját mintázata és oka” (3). Más szavakkal Watson újrafogalmazza az esély fogalmát, gyakorlatilag azonossá téve azt az intelligencia meghatározásával.

Capra az önszerveződésnek két alapvető formáját különbözteti meg: az önmegújítást, „amely az élő szervezetek azon képessége, hogy állandóan megújítsák és újrahasznosítsák alkotórészeiket, úgy, hogy mindeközben megtartsák az általános struktúrák alapvető szerkezetét”, és az önmeghaladást, (4) ami „az a képesség, hogy saját fizikai és mentális határokon túlnyúlva tanuljon, fejlődjön, és minőségileg meghaladja saját magát”. Állítja, hogy a fajok alkalmazkodóképessége, amely a genetikai mutáción keresztül valósul meg, (genotípusos változás), csupán az evolúció egyik oldalát képviseli. A másik a kreativitás, új szervezetek és struktúrák kifejlődése, amely állandóan növekedő számú komplexitásban valósul meg. Ez a jelenség független az evolúciós nyomástól, csupán az önmeghaladás lehetőségének kifejeződése, amely minden élő szervezet képessége.

Noha Capra az önmegújítást és az önmeghaladást az Univerzum alapvető tulajdonságának véli, beismeri azt, hogy jelenleg nem képes ezek további, részletesebb magyarázatára. Talán korrektebb lenne azt mondani, hogy nem képes ezeket a jelenségeket *materialista* módon megmagyarázni, függetlenül attól, hogy ez redukcionista vagy holisztikus változat. Capra további támpontot nyújt a megértésre, amikor a rétegzett sorrendre és a többrétegű rendszerre hivatkozik, azt állítva, hogy „a komplexitás minden egyes szintje, amellyel találkozunk, önszervező, és ezek az egészek kisebb egységeket tartalmaznak, ugyanakkor nagyobb egységek részeként is működnek, az egyik szinten levő rendszer a magasabb szinten meglévő önszerveződés következménye.” (5)

Az alapvető kérdés az, hogy ez az állítás csak a fizikai Univerzumban meglévő szervezetekre vonatkozik-e, vagy pedig a fizikai világot is befolyásolják a magasabb rendű világokból érkező különböző rezgésszámú vibrációk energiacsomagjai. Elégséges-e a fizikai anyag és ennek működése

arra, hogy megmagyarázza az élet jelenségét, a rend mindent átható összességét, a gondolatot és az akaratot, a kreativitást és az intuíciót, a tudatosság misztikus állapotait, a parapszichológia hitelt érdemlő jelenségeinek széles skáláját? Vagy pedig szükséges a fizikai világ mögött meglévő magasabb rendű erők és energiák meglétét is feltételeznünk?

Dr. William Tiller, aki a Stanford Egyetem elismert kristálytani szakértője, miután tanulmányozta az ESP (extraszenzoriális percepció, azaz érzékszerveken kívüli érzékelés) bizonyítékait és az életmezőket, arra a megállapításra jutott, hogy itt teljesen más jellegű energiamezőkkel van dolgunk, mint amit a tudomány ismer. Állítása szerint „úgy látszik, hogy az Univerzum más dimenziókban, nem csak a fizikaiban, szervez és bocsájt ki információkat.” (6) A Teozófia szerint vannak magasabb vagy belsőbb síkok és szférák, amelyek fizikai érzékszerveink részére láthatatlanok, ezek átszövik és kölcsönhatásban vannak a realitás általunk érzékelt szintjével. A fizikai Univerzum nem igazán önszerveződő, hanem inkább a belső síkok által irányított, tehát az Univerzum irányítása és működtetése belülről kifelé történik.

Capra kozmikus értelemről értekezik, amelyet úgy ír le, mint ami önszerveződő és képes az egész kozmoszt irányítani. Ez azonban meglehetősen furcsa használata az értelem szónak, amely normál esetben nem csak az önszabályozásra, hanem a gondolatra, akaratra, érelemre, memóriára, stb., is vonatkozik. Másutt azt állítja, hogy pontosabb az önszerveződést mentális folyamatnak, nem pedig önmagában csak az értelemnek tekinteni. Ha azonban elfogadjuk azt az állítást, hogy az elembeli folyamat értelmet feltételez, akkor ezt az értelmet nem lehet redukálni a fizikai anyag egyik hatására, és így nincs semmi kivetnivaló abban a meggyőződésben, hogy az ilyen folyamatok az univerzális értelem fizikai síkjának automatikus tevékenységei, amelyek a felsőbb síkokban gyökeresnek.

A teozófia az anyagi világot az egyetemes értelem külső burkolatának tekinti. A természet törvényei a felsőbb lények vagy spirituális intelligenciák kifejeződései, amelyek együttesen az egyetemes értelmet képviselik. Az értelem és az intelligencia az, amely felelős a fizikai univerzum állandóan emelkedő rendjéért és harmóniájáért, nem pedig a véletlen mintázata vagy az önszerveződő anyag elhatározásai. Ugyanúgy, mint Capra, a teozófiai filozófia is elutasítja a klasszikus teológiai meggyőződést az anyagfeletti, extra-kozmikus isteni Teremtőről. Megkérdőjelezi azonban Capra állítását is, hogy az Isten a fizikai világ önszerveződő dinamikája. Határozottan hisz azonban számtalan emberfeletti, kozmoszon belüli intelligencia (isten) létében, amelyek az elmúlt evolúciós körökben már meghaladták az emberi fejlettség fokát, és egy napon mi is elérhetjük az ő fejlettségüket.

A tudatosságnak két ellentétes elmélete van: a nyugati tudományos meggyőződés szerint az anyag elsődleges, és a tudat az összetett anyagi mintázatok mellékterméke, amely a biológiai fejlődés egy bizonyos fokán lép működésbe, és a misztikus álláspont, amely a tudatot tekinti elsődleges valóságnak és az összes lény alapvető tulajdonságának. A rendszerelmélet elfogadja a klasszikus materialista meggyőződést arról, hogy a tudatosság az élőlények egy bizonyos fejlettségi szintjének megnyilvánulása, ámbar a biológiai struktúrák maguk csak megnyilvánulásai, „csak megbúvó kifejeződései az önszerveződés rendszerének, s így értelmének. Ebből a szempontból tehát az anyagi szerkezetek már nem tekinthetők elsődleges valóságnak.” (7) Ez a mondat megerősíti az anyag és az értelem dualisztikus tanát. Capra határozottan úgy véli, hogy ebben a tekintetben az anyag az elsődleges és hogy először a fizikai világ jön, az élet és az értelem csak egy későbbi fázisban bukkan elő. Az, hogy Capra az Univerzum önszerveződő dinamikáját értelemnek nevezi, minden kétségen felül áll. Ha az értelmet mögöttes valóságnak tekintjük, lehetetlen ugyanakkor az anyag tulajdonságának is nevezni, amely az evolúció egy bizonyos fokán bukkan elő.

Amíg az értelem materialista és misztikus felfogása összeegyeztethetetlennek és kiengesztelhetetlennek tűnik, az értelem és az anyag kettőssége talán feloldható úgy, hogy a szellemet és az anyagot alapvetően egynek tekintjük, mint a tudat és az anyag különböző fokú megjelenését. Már a tudomány is úgy véli, hogy az anyag és az energia egymásba átalakíthatóak, az anyag koncentrált energia, a teozófia még hozzáteszi ehhez, hogy a tudat az energia legmagasabb rendű és legfinomabb formája. E szerint az álláspont szerint nincs abszolút halott, tudat nélküli anyag az Univerzumban. Minden élő, fejlődő és tudatos entitás, minden egység összetett erők csomagjait tartalmaz-

za, amelyek különböző síkokhoz tartoznak, az asztrál-fizikaitól a pszicho-mentálison át az isteni-spirituálisig.

Minden kétséget kizáróan a megnyilvánult élet és tudatosság foka széles skálán mozog az egyik entitástól a másikig, de minden egyes lény szívében ott lakozik a spirituális atom vagy tudatosság-központ, amely az evolúciós fejlődés különböző szintjén áll. Bonyolultabb anyagi alakzatok nem hoznak létre tudatot, csupán fejlettebb eszközt biztosítanak, amelyen keresztül ez a spirituális monád ki tudja fejezni erejét és tulajdonságait. Az evolúció messze nem céltalan és határozatlan, a mi emberi monádunk az isteni forrásból jött létre aeonokkal ezelőtt, mint egy öntudatlan isteni szikra, megtestesült és a természet összes birodalmában tapasztalatot gyűjtött össze, és minden valószínűség szerint az öntudat isteni szintjére fogunk felemelkedni.

Annak ellenére, hogy a rendszerelmélet elkezdte meghaladni a régi, mechanisztikus álláspontját, még mindig át van szöve néhány alapvető materialista dogmával. Míg a materialisták úgy gondolják, hogy a fizikai világ az elsődleges valóság, és hogy az élet és a tudat a fizikai anyag termékei, a teozófia szerint az anyagi világ csak a külső héja a magasabb rendű világoknak, és a végső valóság a határtalan élet és a tudatosság.

References

1. Fritjof Capra, *The Turning Point*, Simon & Schuster, 1982.
2. Ibid., p. 288.
3. *Supernature II*, Sceptre, 1987, p. 24.
4. *The Turning Point*, p. 269.
5. Ibid., p. 303.
6. 'New fields, new laws', *Future Science*, John White & S. Krippner (eds.), Doubleday, 1977, p. 60.
7. *The Turning Point*, p. 297.

További David Pratt cikkek: <http://davidpratt.info/>